

MOGUĆNOST OSTVARIVANJA KATEKUMENATA U NAŠIM PRILIKAMA*

ZVONKO PAŽIN

Sveučilište u Zagrebu
Katolički bogoslovni fakultet
Teologija u Đakovu
Petra Prearadovića 17
31400 Đakovo

Primljeno: 5. 12. 2001.
Izlaganje na znanstvenom skupu
UDK 268
265.1
262.2 : 268

Sažetak

Autor prikazuje mogućnosti za ostvarivanje katekumenata u suvremenoj Hrvatskoj. U tu svrhu podsjeća na osnovna obilježja katekumenata u prvoj Crkvi, da bi podsjetio kako katekumenat danas ne smije biti samo kateheza nego i uvođenje u kršćanski život i u otajstva Crkve. Spomenuvši praktične probleme, autor zaključuje kako treba sve više njegovati i promicati svijest o potrebi katekumenata u suvremenoj crkvenoj zajednici, izloživši u tu svrhu i glavne crte katekumenata i katekumenske kateheze na župnoj razini.

Ključne riječi: katekumenat, katekumen, katekumenska kateheza

1. POVIJEST

Novi zavjet uopće ne govori o katekumenatu kao vremenu i prostoru postupnog uvođenja u otajstva Crkve. Podsjetimo na ono bitno: za krštenje je potreban prethodni *navještaj*, zatim odgovor *vjere* (*obraćenje*) da bi po *krštenju* slijedilo *spasenje*. Međutim, prema Djelima apostolskim sve se to odvijalo veoma brzo. Je li moguće da su se sve te pretpostavke mogle ostvariti nakon samo jednog navještaja, još istoga dana? Tako primjerice Djela izvješćuju da se na prve Duhove apostolima pridružilo oko 3000 duša, i to nakon samo jedne Petrove propovijedi (2,1-41). Zatim đakon Filip krsti Etiopljanina nakon samo jedne pouke (Dj 8,26-40). S obzirom na samo jedan navještaj i izostanak sustavne pouke i uvođenja moglo bi se primijetiti kako su u prvom i drugom slučaju ti ljudi već bili upućeni u Stari zavjet, pa im je trebalo samo navijestiti da je Isus iščekivani Mesija. Međutim, za nas danas može biti začudno

krštenje Kornelija, koji je, istina, bio pobožan čovjek, ali ipak poganin (Dj 10), a svakako je najneobičnije krštenje tamničara: Pavao i Sila su bili u tamnici kad se nakon njihova čudesnog oslobađanja tamničar obratio i iste noći krstio i on i njegov dom (Dj 16,25-33). Tu se očito ne radi o vjerskom predznanju. Tamničar je jednostavno povjerovao temeljnom navještaju da je Isus Krist, Spasitelj, Sin Božji. Zatim se krstio. Dakle, u apostolsko vrijeme uvjet za krštenje nije bilo neko posebno vjersko *znanje* nego *obraćenje*. Ono je bilo toliko snažno i korjenito da se vjersko znanje u kasnijoj pouci moglo brzo svladati.

Uskoro je praksa ipak otišla drugim putem. Početkom 3. st. Hipolit Rimski svjedoči o trogodišnjem katekumenatu i veo-

* Impuls-predavanje na KLJŠ za župnu katehezu u Zagrebu, održano 21. rujna 2001. kao uvod u razgovor o potrebi ostvarivanja katekumenata u našoj Crkvi i kao najava rada na odgovarajućem katekizmu.

ma strogim ispitima da se vidi je li se netko doista obratio, kako bi se mogao krstiti. Ni tu se ne naglašava toliko vjersko *znanje* koliko se gledalo je li kandidat promijenio svoj život:

»*Nakon što se izaberu oni koji imaju primiti krštenje, neka se ispita njihov život: jesu li pobožno živjeli u vremenu svog katekumenata, poštujući udovice, posjećujući bolesnike, čineći dobra djela?*« (br. 20)

Zlatno doba katekumenata je svakako 4. st. Nakon što su kršćani 313. dobili slobodu, odjedanput je bilo jako puno kandidata za krštenje. Zbog toga Crkva silno inzistira na katekumenatu, da se zaštititi od onih koji su htjeli postati kršćanima zbog čisto ljudskih i društvenih probitaka. Kada je bilo sve manje odraslih za krštenje, svjedoče liturgijske knjige 6. i 7. st., organizirane su provjere (molitveno-katehetski susreti) za roditelje djece za krštenje: od 3 provjere navedene u Gelazijevu sakramentaru, došlo se do 7 u »Ordines Romani«.

Priča za sebe je pokrštaivanje barbarskih naroda. Očito je da je to doista išlo veoma brzo i ne bi se moglo reći kako je za najveći dio onog mnoštva *obraćenje* bilo temeljem krštenju. Naime, narodi su se pokrštaivali, ali su u svojim shvaćanjima i u svojoj praksi još dugo ostali pogani. Još se i danas u našim kršćanskim zajednicama nailazi na neke čisto pogansko-magijske običaje, koji zacijelo vuku svoje podrijetlo dijelom iz tih poganskih vremena!

U kasnijim je vremenima katekumenat posve nestao. Ostala je samo *pouka* za pojedinačne slučajeve krštenja odraslih osoba, a o katekumenatu nije bilo govora. Tako npr. Obrednik iz 1614. u poglavlju o krštenju odraslih svu katekumensku liturgiju uključuje u jedan susljedni obred krštenja. Tek je stručnjak u tom obredu mogao razaznati drevne katekumenske stupnjeve.

Naime, u crkvenoj se praksi naglašavalo vjersko, *znanje*, a *obraćenje* se pretpostavljalo. Tek koncem 19. i početkom 20. stoljeća osjetila se potreba za ponovnim oživljavanjem katekumenata koji bi, kao i u starini, uz pouku imao i liturgiju koja prati, potiče i na svoj način ostvaruje obraćenje.

Red pristupa odraslih u kršćanstvo, dakle obnovljeni katekumenat u pravom smislu, pojavio se tek 1972. Može se slobodno reći da se, nakon gotovo 1500 godina, ponovno pojavio katekumenat kakav je prvi put detaljno opisan u Apostolskoj predaji Hipolita Rimskog početkom 3. st. i čije je zlatno doba bilo u 4. st. Drugo je pitanje je li i u kojoj je mjeri u našoj Crkvi – nakon pojave te liturgijske knjige – katekumenat zaživio. Zato nudimo sljedeće razmišljanje.

2. DANAŠNJE DILEME.

Nekoliko osnovnih napomena

2.1. *Katekumenat nije samo kateheza*

Katekumenat je uvođenje u kršćanski život i u otajstva Crkve. Možemo reći da je novicijat u redovničkim zajednicama zapravo nadahnut katekumenatom, prema onoj Isusovoj: »Dodi i vidi« (Iv 1,46). Zato je premalo govoriti o tome kako organizirati kateheze za katekumene te kako napraviti plan i program. Ono što možemo ponuditi o planu i programu izlaganja vjerskih sadržaja od drugotne je važnosti. Prvenstveno je važno katekumenat ustrojiti kao *uvođenje u vjeru i u otajstva Crkve te uvođenje u kršćansku zajednicu – Crkvu.*

2.2. *Treba li nam katekumenat?*

Sudeći po tome koliko je katekumenat zaživio u našim župnim zajednicama, izgleda da naša Crkva smatra kako on nije važan. On postoji ponajviše na nadžupnoj

razini i temelji se uglavnom na radu pojedinih entuzijasta. Naši su biskupi izdali posve određene naputke za ostvarivanje katekumenata u nas,¹ ali u stvarnosti katekumenat u našim župama nije uopće tako ureden, planiran, strukturiran kao npr. priprava za prvu pričest djece. Nije lako objasniti zašto je tome tako, iako – po našem mišljenju – razlozi ponajviše leže u tome što se, s jedne strane, bojimo zahtjevnosti da ljude ne odbijemo, a, s druge strane, ta ista zahtjevnost katekumenata nas i plaši, jer traži veliku zauzetost i veoma ozbiljan pristup.

2.3. *Ozbiljni praktični problemi*

- Unatoč navedenom dokumentu HBK i unatoč tome što i sâm RPOK prilično strogo određuje da je katekumenski put redoviti put za pristup odraslih u sakramente Crkve, ipak biskupi ne inzistiraju dovoljno na njegovoj provedbi, kao što se npr. vodi briga o dostatnoj pripravi za sakrament potvrde djece i mladih.
- Praksa je neujednačena. Nema jasnih odrednica (kao što se npr. inzistira na tečajevima pripreve za ženidbu).
- Tamo gdje zauzeti pastoralni djelatnici pokušavaju provoditi katekumenat kako treba, redovito se susreću s »nelojalnom konkurencijom« tzv. »brzih« krštenja odraslih u pojedinim susjednim župama.

2.4. *Pitanje: župni ili nadžupni katekumenat?*

Naravno, župni! Ali, budući da u ovom trenutku, nažalost, ne možemo očekivati da će se on i provoditi u svakoj župi, smatramo manjim zlom nadžupni katekumenat koji može biti »kvalitetniji«, ozbiljan i redovit, ali boluje od ozbiljne bolesti, ne

uvodi u župnu zajednicu, odnosno »uvođi« u neku zajednicu koja nije župna. U tome slučaju važno je bar na neki način pokušati povezati katekumene s njihovim matičnim župama (npr. tako da se pojedini župnik pismeno obavijesti o katekumenima iz njegove župe).

3. PROGRAM

Izložiti ćemo ono što je idealno za župni katekumenat.

U tjednu poslije Duhova upisuju se novi. Poželjno bi bilo da ih netko kao jamac dovede i preporuči.

Radi se ekipno. Tu je voditelj (ako nije župnik, onda netko koga je biskup imenovao). Uz to je i skupina laika koji predstavljaju župnu zajednicu (jedan od »živih vjernih krugova«). Ta skupina laika neprestano je s njima na susretima. Sudjeluju u katehezi i katekumenskoj liturgiji, kao i u razgovorima. Nastoje uspostaviti ljudske i kršćanske odnose s polaznicima.

Do ljetnih praznika prolazi se vrijeme pretkatekumenata, prve evangelizacije.

Od jeseni se nastavlja i uskoro upriličuje primanje među oglašeničke. Susrete redovito prate obredi predviđeni u vremenu katekumenata. Bogoslužje je bitno. Otkrivaju se interesna područja kako bi se budući krštenici mogli uključivati u život župe, u neki od vjernih krugova.

Naglašava se svaki liturgijski stupanj: izbor, obredi u vremenu korizme, samo slavlje sakramenata inicijacije u vazmenom bdjenju...

Veoma se naglašava vrijeme inicijacije, kada se novokrštenike nastoji uključiti u

1 Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Pristup odraslih u kršćanstvo. Upute za ostvarivanje katekumenata u našim prilikama*, Zagreb 1993.

vjerničku zajednicu (slično kao i redovite novokrizmanike).

Pitanje i zadatak. Temeljno je i puno teže postići da se katekumenat kako ga predviđa RPOK uopće uvede u svaku župu (pogotovo gradsku), a tek onda (ili uspo- redno s tim) raditi na planu i programu. Usudujem se reći: puno je važnije uvoditi katekumene u vjeru i Crkvu, a manje je važan sadržaj i plan kateheza. Naime, ako se nešto iz katehizama i propusti, pravilno uvedenom vjerniku bit će razmjerno lako to nadoknaditi čitanjem, tribinama, predavanjima, razgovorom sa svećenikom, odnosno redovitim pastoralnim radom s odraslama. Međutim, ako nije pravilno uve- den, onda se obistinjuje ono Pavlovo: »Zna- nje nadima, a ljubav izgrađuje«.

PRIJEDLOG KATEHEZA ZA KATEKUMENE

Uvodne kateheze:

U POTRAZI ZA BOGOM

- Mudrost skrivena u prirodi
- Težnja za srećom
- Težnja naše savjesti
- Smisao ljudskog života
- Različiti pokušaji osmišljavanja života i traženja smisla
- Tajna Boga objavitelja: Bog se obraća čovjeku
- Biblija u Židova i u kršćana

Prvi dio:

RAZLAGANJE APOSTOLSKOG VJEROVANJA

1. Vjerujem u Boga, Oca svemogućega (Bog Otac, Trojedini Bog)
2. Stvoritelja neba i zemlje (Biblijsko iz- vješće o stvaranju svijeta i čovjeka)
3. I u Isusa Krista, Sina njegova, koji je začet po Duhu Svetom.

4. Isusovo javno djelovanje
 - a) Navještaj kraljevstva Božjega koje raste, prevladava granice i obzire i koje je radost
 - b) Spasenje otvoreno svima
 - c) »Otpusti nam duge naše kao što i mi otpuštamo dužnicima našim«
 - d) Zahtjevnost Kraljevstva
 - e) Znakovi i čudesa
 - f) Poziv učenika – apostola
5. Mučen pod Poncijem Pilatom, raspet, umro i pokopan,
6. Sašao nad pakao, treći dan uskrsnuo od mrtvih;
7. Uzašao na nebesa, sjedi o desnu Boga Oca svemogućega; odonud će doći su- diti žive i mrtve.
8. Vjerujem u Duha Svetoga,
9. Vjerujem u svetu Crkvu katoličku,
10. Općinstvo svetih,
11. Oproštenje grijeha,
12. Uskrsnuće tijela
13. I život vječni.

Drugi dio:

SLAVLJA KRŠĆANSKIH OTAJSTAVA – SAKRAMENATA

1. Mysterion – sacramentum – otajstvo – znak
2. Sakrament krštenja
3. Sakrament potvrde
4. Euharistija
5. Sakrament pomirenja ili pokore
6. Sakrament bolesničkog pomazanja
7. Sakrament svetoga reda
8. Sakrament ženidbe

Treći dio:

ŽIVOT U KRISTU

1. Poziv na svetost
 - a) Sloboda i moralnost
 - b) Savjest

- c) Grijech
- d) Milost
- 2. Deset zapovijedi
 - a) Prva zapovijed
 - b) Druga zapovijed
 - c) Treća zapovijed
 - d) Četvrta zapovijed
 - e) Peta zapovijed
 - f) Šesta i deveta zapovijed
 - g) Sedma i deseta zapovijed
 - f) Osmo zapovijed

Četvrti dio:

KRŠĆANSKA MOLITVA

1. Isus moli i uči nas moliti
2. Molitva Gospodnja: Oče naš
3. Neki obrasci vjere i osnovne molitve

NAPOMENA: Program u osnovi slijedi KKC. Predviđen je jedan do dva susreta tjedno od 2 do 4 sata. Trebalo bi biti oko 40 susreta, koji uključuju katekumensku liturgiju i katehezu.

U izradi kateheze valja imati na umu da ona treba da ima tri stupnja (1) utemeljena na životnoj situaciji, (2) Isusov navještaj vezan uz čovjekova pitanja (npr. pitanje oprostjenja, spasenja, dobrote, milosrđa...), (3) spasenjsku Isusovu poruku otajstveno djelatnu u Crkvi.

Svaki susret s katekumenima uvijek uzima u obzir crkvenu godinu, katekumensko bogoslužje koje se ima slaviti. To znači da će se u program ubaciti i kateheze koje slijede liturgijsku godinu. To onda znači da će u opširnom programu biti uvrštene i ove kateheze. Nadalje, u vremenu čišćenja i prosvjetljivanja (korizma) u kateheze valja uvrstiti i evanđelja korizmenih nedjelja (Kušnja Isusova u pustinji, Preobraženje, Samarijanka na zdencu, Ozdravljenje slijepca od rođenja, Lazarovo uskrsnuće).

Svaki je susret redovito prožet ne samo molitvom nego i bogoslužjem, kako to predviđa RPOK (blagoslovi, otklinjanja, bogoslužja riječi).